

TYÖN FILOSOFIAA

Tom Hodgkinson, Matthew De Abaitua (toim.): *Matkaopas joutilaisuuteen*. Suomentaneet Jaakko Hämeen-Anttila, Virpi Hämeen-Anttila, Markku Saarinen, Titia Schuurman, Pertti Seppälä, Tero Valkonen. Basam Books, Helsinki 1999. 213 s.

Tom Hodgkinson ja Matthew De Abaitua ovat Englannissa ilmestyvän joutilaisuuden filosofiaan ja historiaan keskittyneen *The Idler* -lehden perustajia. Joutilaisuuden filosofian keskeinen sanoma on Hodgkinsonin mukaan se, että päinvastoin kuin olemme tottuneet ajattelemaan, joutilaisuus hyväksi ihmiselle. Joutilaisuus on pohdiskelevan elämäntavan edellytys, jonka puolesta puhumisen Hodgkinsonin on ottanut tehtäväkseen. Aikana, jolloin työnteon aiheuttama kiireellisyys käy syystä välttää ajattelemista ja on noussut joksikin sellaiseksi, jota kaikkien kunnan kansalaisten tulee tavoitella, toivotan Hodgkinsonin tervetulleeksi. *Matkaopas joutilaisuuteen* on kokoelma joutilaisuutta ja laiskuutta käsitteleviä kuvauksia sekä teoreettisia pohdiskeluita. Katkelmia ja näytteitä on poimittu hyvin monipuoliselta kirjoittajakaartilta: Oscar Wildesta ja Miles Davisistä Nietzscheen ja D.H. Lawrenceen. Kaikenkaikkiaan kirjoittajia on yli neljäkymmentä. Kirjaa varten on tuotettu useita uusia suomennoksia suoraan alkukielestä yllä mainittujen henkilöiden toimesta, mutta joissakin tapauksissa esim. Aristoteleen kohdalla on tyydytty käyttämään jo olemassa olevia suomennoksia.

Kirjan tarkoitus on herättää ajatuksia eikä toimia akateemisena johdatuksena joutilaisuuden filosofiaan. Siksi muutamat käännösvirheet tai ongelmalliset valinnat ovat anteeksi annettavissa (esim. Nietzsche-suomennoksessa kerrotaan *halusta* valtaan väkijoukosta *tahto*-valtaan käännöksen sijaan ja P. Lafargue on saatettu puhumaan likaisten *taiteiden* harjoittajista sen sijaan, että hän tarkoittaisi taitoja, erityisesti käsityön taitajia). Tosin huolellisen käännöksen merkitystä (ja vaikeutta) ei pitäisi aliarvioida milloinkaan.

Kuten sanottu on kirjan tekstivalikoima varsin laaja. Siihen mahtuu varsin mielenkiintoisia pohdiskeluita mutta toisaalta myös melkoisia lauteuksia Baudelairen ”juopukaa jostakin kunhan juovutte” -kehotuksen ja Miles Davisin kokaiinielämän kuvauksien muodos-

sa. Kirjan alussa Samuel Johnson nostaa vuonna 1785 ilmestyneessä esseessään maalailee joutilaisuuden määritelmää toteamalla:

”*Vaikka joutilas on laiska, hän on yhä hengissä ja saatta silloin tällöin intoutua tarmokkuuteen ja toimintaan.*”.

Tässä lainauksessa joutilaille annetaan ominaisuus laiska, mutta on syytä pohtia minkälaisesta laiskuudesta on kyse. Hodgkinsonin on eräässä haastattelussaan kertonut tehneensä eron laiskuuden ja joutilaisuuden välille. Joutilas on ihminen, joka ei tyydy muiden tarjomiin vaihtoehtoihin mukisematta vaan hän haluaa asettaa omat sääntönsä. Kun joutilaan tekee mieli ahkeroida, hän myös ahkeroi, muttei tee sitä muiden käskystä. Laiskaksi Hodgkinson sanoo ihmistä, joka ei vaivaudu lopettamaan palkkatyötänsä, jota vihaa. Laiskan ja joutilaan väliseen erotteluun ei ole tarpeen juuttua, mutta laiskan on kirjaa lukiessa hyvä pitää mielessä mitä kaikkea laiskuus voi merkitä.

Kirjan sisältämistä joutilaisuuden kuvauksista maukkaimpia on Herman Melvillen kuvaus luomastaan Bartleby nimisestä kirjuriesta, joka tyylikkyydellä luistaa kaikesta ylimääräiseltä työltä haiskahtavalta toteamalla esimiehelleen yksinkertaisesti ”Mieluummin en”. Bartleby suoriutuu kuitenkin kaikesta velvollisuudekseen katsomastaan työstä seläläisellä luotettavuudella, että hän on loppujen lopuksi toimistonsa arvokkaimpia ja lojalempia työntekijöitä. Parhaimmillaan kirja on kuitenkin joutilaisuutta teoreettisemmalla otteella pohtivissa esseissä. Jo mainitun Samuel Johnsonin kirjoitukset sisältävät kaikki varsin teräviä huomioita. Minulle erinomaisimpana mietiskelynä näyttäytyi Lin Yutangin osuus ”*Vetelehtimisen tärkeys*”. Yutang toteaa, että sivistyksen taito on ennen kaikkea vetelehtimisen taitoa: se, joka on kaikkein viisaimmin jouten, on kiinalaisesta näkökulmasta kaikkein sivistynein (On muistettava, että Yutangin kirjoitus on vuodelta 1938). Hän esittää, että viisauden ja kiireen välillä on filosofinen ristiriita. Viisaat eivät nimittäin kiirehdi ja kiireiset eivät voi olla viisaita. Tässä voi olla vinha perä. Olisiko liian kiireiseksi käynyt elämä syynä eräiden suomalaisen filosofiankin kentillä häääävien lausuntoautomaattien latteuksiin, kun he ovat kuitenkin aikaisemmin osoittaneet kykenevyytensä säkenöintiin? Joutilaisuuden filosofiaan kuuluu myös leikin, pelin ja työn liittäminen toisiinsa. Tätä suhdetta pohtii lyhyessä katkelmassa Alexander Trocchi ja väittää modernin ihmisten pyhittäneen nimenomaan *kovan* työn ja tehneen turhan erottelun hovin ja työn välille. Joutilas ihminen on saattaa tehdä työstänsä huvia ja huvistaan työtä, eikä ylipäänsä koe huonoa omatuntoa huvitellessaan vaikkei sillä

olisikaan mitään tekemistä työn kanssa. Ihminen on leikkivä ihminen, jonka tulisi pelata flipperiä hyvillä mielin. Erään terävän huomion työn tai ammatillisuuden pyhittämisestä tekee Ivan Illich esseessään ”*Oikeus hyödylliseen työttömyyteen*”. Se, että jotkut ihmiset alkavat saada palkkaa siitä, että keskittyvät tekemään jotain yhtä tiettyä asiaa ammatikseen, tekee heistä asiantuntijoita. Tällä tavoin syntyvät uudet työpaikat tai ammatit vievät aina oikeutusta joltain sellaiselta työltä, jota ennen tekivät työttömät. Ääritapauksissa jonkin työn itsenäinen tekeminen, siis ilman ammattilaisen apua, tehdään lailla kielletyksi. Autonominen työ alentaa bruttokansantuotta ja siksi sitä ei voi kutsua ”työksi”. Oikeastaan yhteiskunnan kannalta ei Illichin mukaan ole olennaista, että ’työt’ tulevat tehdyksi vaan se, että siitä saadaan palkkaa.

Terävien analyysien ja pohdintojen vastapainona kirjan lävitse kulkee myös joutilaisuutta romantisoiva linja. Valitut tekstit eivät tue erityisesti jotain tiettyä näkemystä joutilaisuudesta muuten kuin ylistämällä sitä. Perustelut joutilaisuuden arvokkuudelle vaihtelevat siinä määrin, että ne saattaisivat vertailussa osoittautua ristiriitaisiksi ja hyvät niin. Lukija ei pääse valumaan täydellisen passiiviseksi vastaanottajaksi vaan joutuu itse muodostamaan oman kantansa joutilaisuuteen ja sen suhteesta työtekoon.

Kaiken kaikkiaan joutilaisuuden antologia on varsin monipuolinen kokoelma tekstejä, jotka valottavat joutilaisuutta monelta eri kantilta. Vaikka osa kirjaan valituista teksteistä onkin varsin tylsiä, on viihdyttäviä ja osuvia analyyskejä niin paljon, että kirjaa kannattaa lukea vakavastikin.

Sami Syrjämäki